

stvo instinktivno čuti, da jim ni mesta na zabavalšču; zato jih ne jemlje resno. Sem spadajo tudi intimnosti ljubezni. Poljub, vekoviti pečat ljubezni, in objem, simbol najtesnejše enote, imata nezavedno pri ljudstvu še svoj sveti značaj. Pri nas ne več. Poljub je pri moderni igri v najredkejšem slučaju konstruktivni del kompozicije, postal je mehanični pomoček, kakor vijoličasta luč ali plastične kulise. Z ljubeznijo delamo sedaj kakor svinja z mehomo in oder ni zadnje mesto, kjer se profanira.

Ljudski oder naj pa gleda, da bo v tem oziru čist in brez krivde.

Izidor Cankar.

Anton Novačan: **Naša vas**. I. del. V Ljubljani 1912. Ig. pl. Kleinmayr & Fed. Bamberg. Str. 207. — To je I. zvezek „Biblioteke pisateljev sedanje dobe“, ki jo je Bamberg sklenil izdajati. Kako se bodo ti pisatelji sedanje dobe obnesli, ko vsem trem našim leposlovnim listom, Matici in Družbi sv. Mohorja primanjkuje dobrega leposlovnega gradiva, je seveda založnikova skrb, nas le zanima, kakšna je ta biblioteka in kaj hoče.

Kaj hoče g. Anton Novačan, nam pojasni takoj v svoji prvi noveli, ki nosi isti naslov kakor knjiga. Tu je pisatelj začrtal velikopotezno zgodovino slovenskega naroda od „začetka“ do danes. „V starih časih je bilo po naših vaseh življenje mirno in srečno.“ Potem: „Začeli so težke in dolgotrajne boje s črti od severa... In res, nikoli se ni zgodilo, da bi bil premagal sovražnik naše vaščane, naš narod z orožjem. Ali bil je neskončno zvit in lokav. Poslal je našim vaščanom človeka, ki je govoril naš jezik, ali oblačila po naši šegi ni nosil. Bil je prijazen in sladek ter je pod lipo zbranim vaščanom govoril čudne reči. Tam daleč nekje na Judovskem, da se je rodil pravi Bog. V svojem trinidesetem letu da je umrl za ves človeški rod... Zdaj sedi v nebesih, visoko gori nad oblaki in čaka, da ga vsi ljudje spoznajo in vanj verujejo. Kadar se to zgodi, pride zopet na zemljo in tedaj bo konec sveta.“ Potem se je dvignil v vasi „križ, iz močnega hrastovega lesa tesan, gol in zato strašen, poniževalno znamenje naše sužnosti... (Slovenec) je tujcu prisegel zvestobo in je pozabil, da je človek. Kristus se je poklonil in je pozabil, da je Slovenec.“ In danes živijo naše vasi tako-le: „Pijejo in kolnejo, grešijo in molijo po svoje, in Bog ima svoje dopadenje nad njimi. Dokler ne vzklije kleno zrno, ki leži globoko v rodni naši grudi...“ (12.—27.) — To zgodovinsko-filozofsko globokoumnost smo tolikokrat brali v časopisih, da je že zato ničvredna.

G. A. Novačan hoče pomagati revščini, ki jo trpi slovenska književnost vsled pomanjkanja velikih, vpoštovanja vrednih misli. „Četudi je narodno sebična kritika vso to našo umetnost prikazala kot izvirno in samoniklo, si vendar upam trditi, da je... da ni, no kako bi rekel, da ne najdem nobenih misli, niti ene misli, ki bi me oživila, osvežila in mi odprla pogled v nove svetove duševnega življenja!“ (30.) Pisatelj bi bil sicer to reč lahko povedal manj sramežljivo, ker je precej navadna prikazen pri vseh mladih in dela željnih ljudeh; vse drugače pa znamo ceniti to sramežljivost, če presodimo, s kakimi mislimi nas je g. Novačan oplodil. „Pismo“ obdeluje ljubezen; vojak piše svojemu nezvestemu dekletu in pisatelj sklepa: „Zakaj ni (Bog) takrat, ko je dihal v glino, dihnil rajše v vso zemljo in ustvaril le enega človeka, ki bi

zadovoljno čepel v vsemiru in se igral z zvezdami? ... Velik bi bil, sam bi bil, nikoli ne bi umrl. In ne bi poznal one divne dvojine, ki vlada z nami in ne da našim srcem pokoja.“ (42.) To je vesel domislek, toda kako naj ga pogledam, da mi bo „odprl pogled v nove svetove duševnega življenja?“ „Nazaj je hodila“ pripoveduje jako slabo o strahovih in pisatelj naenkrat, ne vem kako, pride do sveže misli: „Tistega večera sem razumel trpečo slovensko ženo.“ In tako gre točno do polovice knjige. „Ženitev Gregca Zavožena“ je slabša od največje in najbolj slovensko robate podlistkarske bedarije — in kdo je toliko premalo mrtev, da bi se dal oživljati od novele „Mati“, kjer vrže hči mater iz hiše in vzdihuje: „Taka mati! ... Naša mati je v nebesih... Devica Marija...“ (95.)

Med prvo in drugo polovico knjige je prepad. Po sto straneh pridemo do zelo dobre novele „Pes“, ki je k sreči brez vsake posebnega vpoštovanja vredne misli. Tudi v drugih se je pisatelj razživil, razgrel in slog, ki je ves čas lep, je postal še bolj melodičen. Seveda se poda tem novelam naslov „Naša vas“ prav tako, kakor če bi imenovali cilinder naše narodno pokrivalo in paštete našo narodno jed. Druga polovica knjige diši močno po tujini; Pes in žabji kralj po Francozih, Spokornik Elija po Rusih, s čimer pa ne namerjam g. Novačana niti sumničiti, niti mu kaj očitati; šola je potrebna, ker iz nič ni nič, ponavadi pa dva nič. Vendar tudi v drugi polovici knjige vedno nanovo buta na dan nelepa avtorjeva domišljija, kalnost njegovega mišljenja. G. Novačan se bo moral ali sam izčistiti, ali bo puščal za seboj umazane sledove na svoji literarni poti.

Izidor Cankar.

E. Gangl: **Zbrani spisi za mladino**. Drugi zvezek. Pripovedne pesmi. V Ljubljani 1912. — Pedagog kot lirik je navadno nekaj prisiljenega; ta poezija ni naravna, ampak pesnik se najprej odpove samemu sebi, se obleče v učiteljsko suknjo, natakne otročje naočnike in potem izkuša peti iz — otroške duše. Gangl se zelo trudi, da bi zapel otroški ton; to se mu bolj ali manj posreči, n. pr. v pesmi o prvih hlačah:

Zataknil ob plot se,
in reklo je: drk!
Prijoval domov je,
in pelo je: šfrk!

Če se ne bi reklo, da so to pesmi, bi bilo mnogo boljše za ugled poezije. Za take proizvode, ki zunanje izgledajo popolnoma kakor pesmi in imajo celo rime v redu in se dajo po taktu skandirati, pa vendar niso pesmi, bi se moralo najti kako ime. Naj o tem premišlujejo metodiki in esteti! Kajti mačke, psički, zajčki, telički, murni, medvedi in vsa njih družba, ki jo Gangl opeva, zaslužijo tudi, da se njih slava razglaša pod bolj preciznim naslovom, kakor je meglena beseda — pesem. Otroci bodo pa imeli veselje nad knjižico, četudi ne estetskega.

L.

Gorenjska knjižnica. I. zvezek. Kranj 1912. Izdaja, zalaga in tiska „Tiskovno društvo“ v Kranju. — To je droban zvezček ponatisnjenih podlistkov iz „Gorenjca“. Na 47 straneh podaja te-le zabavne in poučne sestavke: „Kukmakova pesem“ (I. M. Dovič), „Božič v Bosni“ (E.), „Prosjak Martin“ (Ljubo Mrak), „Kako si je Špančev Janez izbral nevesto“, „Friderik II., grof celjski, na Gorenjskem“ (P. H. D.).